

JEL: I210

**ДИСТАНЦІЙНИЙ ФОРМАТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ЯК ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ**

**DISTANCE FORM FOR PROVIDING THE EDUCATIONAL PROCESS
FOR MEDICAL STUDENTS AS A CHALLENGE OF TODAY**

Ірина Лісецька, кандидат медичних наук,
Iryna Lisetska, Candidate of Medical Sciences,

Івано-Франківський національний медичний університет, Україна
Ivano-Frankivsk National Medical University, Ukraine

Анотація: Пандемія COVID-19 внесла певні корективи у сферу освіти, у тому числі медичної. У зв'язку з карантинном студентів перевели на дистанційне навчання. Організувати якісне онлайн-навчання за короткий проміжок часу, мотивувати до навчання і бути готовим до технологічних та інших проблем - ось не повний перелік проблем, що постали перед викладачами. Дистанційна форма навчання має переваги та недоліки, які необхідно враховувати. Існує декілька організаційно-методичних та організаційно технічних моделей дистанційного навчання. Дистанційне навчання - це цілеспрямований процес взаємодії викладача та студента, що ґрунтується на використанні сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, які дають змогу проводити навчання на відстані, створити безпечні умови для учасників освітнього процесу, що актуально в умовах пандемії COVID-19, а також для продовження навчання під час війни.

Ключові слова: дистанційна форма навчання, медична освіта, викладач, студент, пандемія COVID-19

Abstract: *The COVID-19 pandemic has made some adjustments in education, including medicine. Due to quarantine, students were transferred to distance learning. Organize quality online learning in a short period of time, motivate to learn and be prepared for technological and other problems - this is not a complete list of problems faced by teachers. Distance learning has advantages and disadvantages that need to be considered. There are several organizational and methodological and organizational and technical models of distance learning. Distance learning is a purposeful process of teacher-student interaction based on the use of modern information and telecommunication technologies that allow distance learning, create safe conditions for participants in the educational process, which is relevant in the COVID-19 pandemic, as well as to continue training during the war.*

Keywords: *distance learning, medical education, teacher, student, COVID-19 pandemic*

ВСТУП

В 2019 році людство стикнулося з новим небезпечним ворогом, раніше не відомим людству вірусом SARS-CoV-2, який назавжди змінив та продовжує вносити корективи в усі без винятку усталені механізми життя людства. Ці зміни стосуються і сфери освіти, у тому числі медичної. Пандемія коронавірусу COVID-19 та карантинні обмеження змусили майже всі країни переглянути освітні стратегії навчання. Усі заклади освіти, у тому числі Івано-Франківський національний медичний університет (ІФНМУ), змушені були швидко, практично за один день, зреагувати на нові реалії, загрозу що несе пандемія та перевести викладання дисциплін у дистанційний режим, причому було і залишається важливим, щоб освітній процес тривав та був якісним і безпечним (Куш, 2017; Вірстюк, 2020). Дистанційна форма навчання не є новим навчальним явищем, проте в сучасному розумінні

сформувалося порівняно нещодавно, процес формування продовжується, орієнтуючись на передовий методичний досвід, акумульований різними освітніми інституціями світового простору, на застосовування новітніх і оперативних педагогічних технологій, що окликаються на запити сучасної освіти та соціуму в цілому (Кучеренко, 2018; Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні 2020 року).

Панування мережі Інтернет у світі, зростання його інформаційних і комунікаційних можливостей сприяють розвитку дистанційної форми навчання швидкими темпами (Корбут, 2013). Однак впровадження дистанційної форми навчання в освітній процес потребує ретельнішого відпрацьовування методик засвоєння знань, модернізації технології та врахування інших факторів, що впливають на ефективність роботи викладачів і засвоєння знань студентами в дистанційному середовищі.

ЦІЛЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проаналізувати особливості дистанційного навчання та розглянути особливості організації навчального процесу на кафедрі дитячої стоматології Івано-Франківського національного медичного університету під час дистанційного навчання.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Характерною рисою останніх років є стрімкий розвиток сучасних глобальних інформаційних мереж, що сприяє виникненню нових підходів у викладанні у вищій школі, тому дистанційне навчання сьогодні не є новим навчальним явищем. Дистанційна форма навчання - не нове навчальне явище, однак є перспективною сферою розвитку освіти в умовах панування цифрових технологій, що забезпечили сучасну трансформацію класичних методів навчання. Така форма навчання дає змогу в разі потреби забезпечити неперервність освітнього процесу за надзвичайних обставин (пандемія, війна,

надзвичайні ситуації тощо), які об'єктивно унеможлиблюють відвідування закладів освіти, завдяки використанню електронних підручників і часописів, мультимедійних презентацій, новітніх комп'ютерних програм контролю за поточним або кінцевим рівнем знань студентів. Багато спеціалістів зі стратегічних проблем освіти дистанційну форму навчання називають «освітньою системою XXI сторіччя» (Гончарова, 2014; Вірстюк, 2020).

Однак важливою умовою такої форми навчання є усвідомлення того, що це не просто заняття через Інтернет, не просто відпочинок удома, але й час здобування знань у домашніх умовах, це виклик не лише для студентів, але й для викладачів, час напруженої роботи для всіх учасників освітнього процесу, з чималим компонентом творчості в пошуку нових підходів і методів оволодіння спеціальністю. Організувати якісне онлайн-навчання за короткий проміжок часу, вміти користуватися електронними ресурсами, забезпечити можливість її об'єктивного оцінювання, мотивувати до навчання – ось не повний перелік проблем, з яким стикнулися викладачі. Однак стрімкий злет інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій, онлайн-інструментів у життя суспільства останніми десятиріччями став підготовкою для вирішення завдань і проблем, що постали сьогодні (Бурмас, 2019; Галій, 2019).

Під час дистанційного навчання використовуються такі основні елементи: дистанційні курси, вебсторінки й сайти, електронна пошта, форуми й блоги, чат і *ICQ*, теле- і відеоконференції, віртуальні навчальні кімнати тощо.

Можна відзначити переваги дистанційної форми навчання (Миронов, 2020; Скрипник, 2012):

1. Можливість навчатися в будь-який час: хоч існує затверджений календарно-тематичний план навчання, однак студент самостійно вирішує, скільки часу йому приділяти на вивчення матеріалу.

2. Можливість навчатися в будь-якому місці: студенти можуть вчитися, не виходячи з дому або офісу, перебуваючи в будь-якій точці планети. Щоб приступити до навчання, необхідний лише комп'ютер із доступом до

Інтернету.

3. Можливість навчатися на декількох курсах або в декількох навчальних закладах водночас, крім того, можливість паралельно працювати.

4. Можливість навчатися у своєму темпі: студент завжди може повернутися до вивчення складніших питань, кілька разів подивитися відеолекції, перечитати переписку з викладачем, а вже відомі йому теми може пропустити.

5. Доступність навчальних матеріалів: студент має вільний доступ до необхідних навчальних матеріалів.

6. Мобільність: зв'язок із викладачами здійснюється різними способами – як онлайн, так і офлайн.

7. Навчання в спокійній обстановці: студент перебуває в комфортних домашніх умовах, що значно знижує стрес.

8. Індивідуальний підхід: ефективне використання дистанційних технологій для організації індивідуального підходу.

9. Дистанційна освіта дешевша: студенту не доводиться оплачувати дорогу, проживання, а у випадку із зарубіжними вузами не потрібно витрачатися на візу і закордонний паспорт.

10. В умовах пандемії коронавірусу COVID-19 дистанційна форма навчання унеможливорює ризик інфікування вірусом SARS-CoV-2 під час навчання, дає можливість знаходитися в безпечних умовах під час війни.

Водночас дистанційна форма навчання має ряд недоліків:

1. Потребує сильної мотивації: оскільки вагому частку навчального матеріалу студент опановує самостійно, а це потребує достатньої сили волі, відповідальності та самоконтролю. Дистанційна форма навчання підходить для високомотивованих студентів.

2. Неможливість відпрацювання практичних навичок і вмінь: це один з основних недоліків медичної освіти. Навіть найсучасніші комп'ютерні тренажери не замінять фізичного відпрацювання навичок на фантомах.

3. Проблематичність розвитку комунікабельності: така форма навчання не підходить для розвитку комунікабельності, впевненості, навичок роботи в команді, що стосується медицини – комунікація з пацієнтами та родичами.

4. Проблеми технічного характеру: зі зв'язком, з Інтернетом, із технікою, що може виникнути як у студента, так і у викладача.

5. Проблема доброчесності та ідентифікації, що може виникнути під час тестування та відповідей.

Івано-Франківський національний медичний університет користується сайтом «Хмарні сервіси Office 365», до якого мають доступ усі викладачі та студенти вузу. Практичні заняття та лекції з дитячої терапевтичної стоматології проводяться у форматі онлайн-конференції в програмі *Microsoft Teams* (попередньо створюються команди з типом «Клас», які відповідають академічним групам студентів, та події в програмі - в календарі відповідно до календарно-тематичного плану, запрошуються студенти). *Microsoft Teams* – центр для командної роботи в *Office 365*, який є більш спрощеним варіантом систем управління навчанням, проте дає змогу навчальній групі комунікувати та обмінюватися файлами. Програма зручна, оскільки об'єднує все в спільному робочому середовищі, яке містить чат для обговорень, файлообмінник і корпоративні програми. Студенти проходять за кожною темою заняття тестові завдання в системі, попередньо розміщені на pmk.ifnmu.edu.ua або tests.if.ua. Результат тестування викладач конвертує в бали, за критеріями оцінювання. Розгляд теоретичних питань організовано за допомогою відеозв'язку. Під час онлайн-заняття викладач опитує тему, корегує відповідь, пояснює моменти, що були незрозумілі, використовуючи попередньо завантажені матеріали - презентації, відео, фото, рентгенограми та ортопантомограми, що допомагає засвоїти матеріал.

Для майбутніх лікарів-стоматологів надзвичайно важливими є оволодіння практичними навичками, робота з реальними пацієнтами, відпрацювання мануальних і комунікативних навичок. Дистанційне навчання не може

забезпечити повною мірою засвоєння саме практичного аспекту дисципліни. Тому під час дистанційного викладання дитячої терапевтичної стоматології вирішуються ситуаційні задачі та алгоритми виконання практичних навичок з метою максимального наближення студентів до практики. Викладач створює мультимедійну презентацію, яка складається із задач, до кожної задачі - три-чотири запитання. Виводиться на екран одна задача для кожного студента, який має три-чотири хвилини для вирішення задачі. Оцінка за заняття виставляється за вирішення тестових завдань, відповідей на запитання викладача, за вирішення ситуаційних задач і теоретичне засвоєння практичних навичок.

Взаємодія студентів і викладача в системі дистанційного навчання відбувається обміном повідомлень у чаті *Teams*. У зв'язку з цим новою функцією викладача є пошук діалогових комунікацій, що підвищує мотивацію навчання і сприяє розвитку пізнавальних інтересів студентів із навчальної дисципліни. Час дистанційного навчання дає змогу кожному викладачеві індивідуально розробити подачу матеріалу з дисципліни, постійно розвиватися та вдосконалювати власну педагогічну майстерність. Крім того, дистанційне навчання дає можливість студентам вчитися, перебуваючи в будь-якому місці, оскільки комунікація викладача і студента забезпечується виключно у віртуальному просторі, навчання стає можливим з будь-якого зручного місця. Дистанційне навчання також дає студентам змогу доступу до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дозволяє знаходити зовсім інші можливості для творчості та опанування професійних навичок.

Крім того, широкий доступ студентів до освітніх ресурсів, не обмежені часом та відстанню можливості працювати з електронними варіантами програмно-методичного забезпечення з дисципліни формують відповідний рівень діалогу «викладач-студент». Тому новою функцією викладача є пошук діалогових комунікацій, що підвищують мотивацію навчання,

сприяють розвитку пізнавальних інтересів студентів із навчальної дисципліни (Бурмас, 2019).

ВИСНОВКИ

Дистанційне навчання – це цілеспрямований процес взаємодії викладача та студента-стоматолога, що ґрунтується на використанні сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, які дають змогу успішно проводити навчання на відстані, що актуально в умовах пандемії COVID-19 та надзвичайних ситуаціях. Тому дуже актуальною залишається необхідність ефективної організації дистанційного навчання, набуття нових навичок і вмінь у побудові онлайн-навчання. Система дистанційної освіти може і повинна посісти чільне місце в системі освіти, оскільки за умови грамотної організації такого навчання можна забезпечити якісну освіту, що відповідає вимогам сучасного суспільства сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурмас, Н.І., Бойко, Л.А. (2019). Система дистанційної форми навчання на кафедрі загальної хімії. *Медична освіта*. Вип. 2, с. 15-18.
2. Галій, Л.В., Шульга, Л.І., Якущенко, В.А., Нартов, П.В., Бур'ян, К.О., Баган, С.О. (2019). Впровадження дистанційної форми навчання в систему післядипломної освіти: проблемні питання сьогодення. *Проблеми безперервної медичної освіти та науки*. Вип. 3(35), с. 14-20.
3. Гончарова, Н.Г., Кірсанова, О.В., Светлицький, А.О. (2014). Реалізація моделей дистанційного навчання у вищих медичних навчальних закладах. *Актуальные вопросы фармацевтической и медицинской науки и практики*. Вип. 1(14), с. 93-96.
4. Корбут, О.Г. (2013). Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи. *Науково-практична конференція «Новітні освітні технології»*, м. Київ, 2013. Київ: Національний технічний університет України «Київський політехнічний

інститут імені Ігоря Сікорського». Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1123>.

5. Кучеренко, Н. (2018). Дистанційне навчання як виклик сучасної університетської освіти: філософсько-правовий вимір. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. Вип. 20, с. 34-40.

6. Куц, О.Г., Омелянчик, В.М., Бессараб, Г.І. (2017). Дистанційне навчання в системі медичної освіти (перший досвід кафедри нормальної фізіології ЗДМУ). *Медична освіта*. Вип. 4, с. 85-89.

7. Міністерство освіти і науки України. (2020). Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні 2020 року. *Постанова МОН України від 20 грудня 2020 року*. Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.

8. Миронов, Ю.Б. (2020). Переваги та недоліки дистанційного навчання. Режим доступу: https://kerivnyk.info/perevahy-ta-nedoliky-dystantsijnoho-navchannya?fbclid=IwAR1jhqrr0ra4C8QOLKPnen_nZavaSTXQbsWHnDycw1I4Is3UbcQIX3ms2IA.

9. Скрипник, Л.М. (2012). Дистанційна медична освіта: сучасні реалії та проблеми. *Архів клінічної медицини*. Вип. 2(18), с. 116-118.

10. Вірстюк, Н.Г., Оринчак, М.А., Човганюк, О.С. та ін. (2020). Дистанційне навчання з дисципліни внутрішня медицина для студентів-медиків в умовах пандемії COVID-19. *Актуальні питання підвищення якості освітнього процесу*: матеріали науково-методичної конференції з міжнародною участю, м. Івано-Франківськ, 18 вересня 2020 року. Івано-Франківськ: Івано-Франківський національний медичний університет. Вип. 6, 204 с.